

Hemşirelik Öğrencilerinin Yaşlı Ayrımcılığına İlişkin Tutumlarının Değerlendirilmesi

Evaluation of the Attitudes of Nursing Students towards Ageism

BİRSEN ALTAY*
TUĞBA AYDIN**

Geliş Tarihi: 18.12.2013, Kabul Tarihi: 25.12.2014

ÖZ

Amaç: Bu araştırma hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.

Yöntem: Tanımlayıcı tipte olan bu araştırma, 2011-2012 yılında araştırmaya katılmayı kabul eden 298 öğrenci üzerinde yapıldı. Verilerin toplanmasında anket formu, Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği kullanıldı. Değerlendirmede tanımlayıcı istatistikler, Student t-testi, One-Way ANOVA ve Kruskal Wallis istatistik analiz yöntemleri kullanıldı.

Bulgular: Öğrencilerin YATÖ toplam puan ortalaması 68.82 ± 8.54 olup, yaşlı ve yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları olumlu idi. YATÖ alt boyutlarından yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık ve yaşlının yaşamını sınırlama puan ortalaması ile klinik uygulamalarda yaşlı bireye bakım verme durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulundu ($p < 0.05$). Öğrencilerin %55'inin yaşamının herhangi bir döneminde yaşlı ile birlikte yaşadığı saptanmış olup, yaşamını sınırlama alt ölçek puanı yaşlı ile birlikte yaşayanlarda yaşlı ile hiç yaşamayan öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha yüksek saptandı. Mezun olduktan sonra yaşlılar ile çalışmak isteyen öğrencilerin, yaşlının yaşamını sınırlamaya ilişkin alt boyuttan aldıkları puan ortalamasının daha yüksek olduğu belirlendi ($p < 0.05$).

Sonuç: Genel olarak, hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin olumlu tutum sergilediği belirlendi. Hemşirelik bölümü öğrencilerine eğitimlerinin ilk yıllarında da yaşlı kliniklerinde/ünitelerinde uygulama yapma fırsatı verilmesi yaşlı ayrımcılığının önlenmesi açısından yararlı olabilir.

Anahtar Kelimeler: Öğrenci; hemşireler; yaşlı; yaşlı ayrımcılığı; tutum.

ABSTRACT

Objective: To determine the attitudes of nursing students towards ageism.

Method: This cross-sectional, descriptive study was carried out on 298 students who had accepted to participate in the study. A questionnaire form and Ageism Attitude Scale (AAS) information form were used to collect the data. Student t-testi, One-Way ANOVA, and Kruskal Wallis analysis were used to evaluate the data.

Results: The AAS total mean score of students was 68.82 ± 8.54 , and their attitudes about senility and ageism were positive. A statistically significant difference was found ($p < 0.05$) between the total score of AAS and caring for an elderly person during clinical applications. It was determined that 55% of students who at some time had lived with an elderly person had significantly higher subscale scores than students who did not live with the elderly. After graduating, students who wanted to work with the elderly was found to be higher than the average scores taken from the sub-dimension ($p < 0.05$).

Conclusion: Generally, it was found that the nursing students had positive attitudes regarding ageism. Nursing students in their first year of education should be given the opportunity to practice in elderly care units in order to prevent attitudes of ageism.

Keywords: Student; nurses; elderly; ageism; attitude.

* B Altay, Yard. Doç. Dr.
Ondokuz Mayıs Üniversitesi Samsun Sağlık Yüksekokulu, Ebelik Bölümü
Yazışma Adresi / Address for Correspondence:
Ondokuz Mayıs Üniversitesi Samsun Sağlık Yüksekokulu, Ebelik Bölümü
Kurupelit Kampüsü 55139 Atakum / Samsun
Tel.: 0 362 457 60 20 Faks: 0 362 457 69 26
e-posta: baltay@omu.edu.tr

** T Aydın, Öğr. Gör.
Karabük Üniversitesi Safranbolu Meslek Yüksekokulu

Giriş

Birçok ülkede olduğu gibi bizim ülkemizde de yaşlı sayı giderek artmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu'nun verilerine göre ülkemizdeki 65 yaş üzeri nüfus tüm nüfusun %7.5'ini oluşturmaktadır.^[1] Yaşlılık, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde ortalama yaşam süresinin uzamasına paralel olarak belli bir grup insan kitlesini oluşturmak açısından hem de belli yaşlarda daha çok ortaya çıkan hastalıklara bağlı olarak ciddi bir halk sağlığı uğraşı alanı ve problemi haline gelmiştir.^[2,3]

Genelde yaşlı bireyler üretken olmamaları ve artan sağlık sorunları nedeniyle içinde yaşadıkları toplum tarafından bağımlı bir grup ve topluma yük olarak görülmektedir.^[4] Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki yaşlı nüfusun bu hızlı artışı dünya ülkelerinde, aile ve toplum içinde önemli sorunlara yol açacaktır. Özellikle, yaşlıların aile ve yakın çevre tarafından sağlanan sosyal destek, yaşlanma sürecine uyum, yeterli gelir elde etme, emeklilik ve barınma gibi alanlarda da sorunlar yaşayabileceği belirtilmektedir.^[5] Yaşlı bireylerin tüm bu sorunlarla karşılaşmasının toplumsal ve sosyal bir sonucu olarak yaşlı ayrımcılığı ortaya çıkmaktadır.

Yaşlı ayrımcılığı terimini ilk defa 1969 yılında Amerika Ulusal Yaşlılık Enstitüsü başkanı Robert Butler, yaşlı insanlara yönelik önyargı ve ayrımcılığı tanımlamak amacıyla kullanmıştır.^[6] Yaşlı ayrımcılığı bir kişiye sadece yaşı nedeniyle gösterilen farklı tavır, önyargı, davranış ve eylemleri içinde barındıran çok boyutlu bir terimdir.^[7] Toplumların sosyo-kültürel yapıları ve gelenekleri, değişik alanlardaki tutum ve davranışlarını büyük ölçüde belirlemekte ve bu anlamda yaşlıya karşı tutum ve davranışların oluşmasında rol oynamaktadır. Son yıllarda sağlık bakım hizmetinin sunulduğu tüm alanlarda yaşlı insanlara yönelik ayrımcılık yapıldığı görüşü yaygındır.^[6] Hemşirelik öğrencileri ile yapılan diğer çalışmalarda öğrencilerin negatif tutumları nedeniyle mezun olduktan sonra yaşlılarla çalışmak istemedikleri ve yaşlı bireylere yönelik olumsuz tutuma sahip oldukları saptanmıştır.^[8-10]

Hemşirelik eğitimi alan öğrencilerin ya da sağlık çalışanlarının yaşlı bireylere karşı olumsuz tutumlara sahip olduklarını gösteren bazı çalışmaların yanı sıra^[8-11] olumlu tutumlara sahip olduklarını gösteren çalışmalar da bulunmaktadır.^[12-18] Hemşirelerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin ön yargı, değer, inanç, bilgi eksikliği ve olumsuz tutumlarının sadece yaşlı bireylere verdikleri bakımın kalitesini değil aynı zamanda yaşlı bireylerin benlik saygılarını da azalttığı belirtilmektedir.^[6,19] Toplumun yaşlı ayrımcılığına ilişkin eşitlikçi bakış açısı kazanabilmesi, kendi düşünce ve tutumlarını geliştirebilmesi için de hemşirelerin rehberliğine gereksinim vardır.^[14,20]

Çalışan hemşirelerin yanı sıra gelecekte bu mesleğin uygulayıcısı olacak olan hemşire adaylarının da yaşlanma ve yaşlılığa ilişkin düşünce ve görüşleri, ayrıca eğitimleri sırasında yaşlı ve yaşlılığa yönelik edindikleri bilgi ve deneyimleri mesleğe başla-

dıktan sonra yaşlılara yönelik hizmet sunumunda etkili olabilmektedir.^[21] İleride sağlık bakım ekibi içinde yer alacak öğrenci hemşirelerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının belirlenmesi, yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin daha olumlu, saygılı ve hoşgörülü tutum geliştirmelerinin bu öğrencilerin gelecekteki çalışma yaşamında yaşlı bireylere hizmet sunumunda yararlı olacaktır.

Amaç

Bu araştırma; hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarını ve bu tutumlarını etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla planlanmıştır.

Yöntem

Bu araştırma, hemşirelik bölümü öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Tanımlayıcı türde olan bu araştırmanın evrenini 2011-2012 eğitim-öğretim yılında Sağlık Yüksekokulunda okuyan toplam 340 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmada evrenin tamamının alınması hedeflenmiş, örneklem seçimine gidilmemiştir. Ancak, yaşlılıkla ilgili seçmeli ders alma, araştırmaya katılmayı kabul etmeme, araştırmanın yapıldığı tarihte okula gelmeme gibi nedenlerle araştırma 298 öğrenci (katılım oranı: %87.6) ile tamamlanmıştır.

Veri Toplama Araçları ve Veri Toplama

Veriler 26.12.2011- 06.01.2012 tarihleri arasında toplanmıştır. Veri toplama aracı olarak 24 sorudan oluşan, öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarını belirlemek amacıyla konuya ilişkin literatür^[6,7,14,15,17,19,23,25] incelenerek hazırlanan "Anket Formu" ve 23 sorudan oluşan "Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği (YATÖ)" kullanılmıştır. Anket formu, öğrencilerin yaşlı kavramı, yaşlı ile yaşamaya ilişkin deneyimleri, yaşlı bireylerle yaşadıkları klinik deneyimler ve yaşlı bireylere bakım vermek isteme konusundaki düşünceleri ile ilgili sorulardan oluşmuştur.

Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği: YATÖ yaşlının yaşamını sınırlama, yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık ve yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık konularını içeren üç alt boyutu olan ve 23 maddeden oluşan bir ölçektir. Vefikuluçay^[7] tarafından 2008 yılında geliştirilen ölçeğin Türk toplumu için geçerlilik-güvenirlilik çalışması yapılmış ve Cronbach alfa güvenirlik katsayısı 0.80 bulunmuştur. Bu çalışmada ise Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı 0.76 olarak belirlenmiştir.

Ölçek, yaşlıya ilişkin ifadelerin yer aldığı her madde için "Kesinlikle Katılmıyorum", "Katılmıyorum", "Kararsızım", "Katılıyorum" ve "Tamamen Katılmıyorum" seçenekleri olan 5'li likert tipi bir ölçek olup olumlu ve olumsuz tutum ifadelerini içermektedir. Ölçekte yaşlı ayrımcılığına ilişkin olumlu tutum

cümleleri; tamamen katılıyorsa “5” puan, katılıyorsa “4” puan, kararsızsa “3” puan, katılmıyorsa “2” puan, kesinlikle katılmıyorsa “1” puan şeklinde puanlandırılmıştır. Yaşlı ayrımcılığına ilişkin olumsuz tutum cümleleri ise; tamamen katılıyorsa “1” puan, katılıyorsa “2” puan, kararsızsa “3” puan, katılmıyorsa “4” puan, kesinlikle katılmıyorsa “5” puan olacak şekilde puanlandırılmaktadır. Ölçekten alınan puan arttıkça yaşlı ayrımcılığına ilişkin olumlu tutum da artmaktadır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan “115”, en düşük puan ise “23” dır.^[7]

Tutum Ölçeği üç boyuttan oluşmaktadır. “Yaşlının Yaşamını Sınırlama” alt boyutu, toplumun yaşlı bireyin sosyal yaşamını sınırlamaya ilişkin inanç ve algılarıdır. Bu boyuttan alınabilecek en yüksek puan “45”, en düşük puan ise “9”dur. “Yaşlıya Yönelik Olumlu Ayrımcılık” boyutu, toplumun yaşlı bireye yönelik olumlu inanç ve algılarıdır. Bu boyuttan alınabilecek en yüksek puan “40”, en düşük puan ise “8” dir. “Yaşlıya Yönelik Olumsuz Ayrımcılık” boyutu, toplumun yaşlı bireye yönelik olumsuz inanç ve algılarıdır. Bu boyuttan alınabilecek en yüksek puan “30”, en düşük puan ise “6” dir (Olumlu tutum ifadeleri: 5= Tamamen katılıyorum. 4=Katılıyorum. 3=Kararsızım. 2=Katılmıyorum. 1=Kesinlikle Katılmıyorum).^[20]

Veriler, ders saatleri dışında, sınıf ortamında toplanmıştır. Araştırmanın yapılabilmesi için Sağlık Yüksekokulu Müdürlüğü'nden yazılı izin alınmış ve öğrencilere araştırmanın amacı anlatıldıktan ve araştırma ile ilgili gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra, bütün öğrencilerden çalışmaya katılma konusunda sözlü onam alınmış ve gönüllü olanlar çalışma kapsamına alınmıştır.

Verilerin Değerlendirilmesi

Elde edilen verilerin değerlendirilmesinde Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) for Windows 14.0 istatistik paket programı kullanılmıştır. Değerlendirmede tanımlayıcı istatistikler, Student t-testi, One-Way ANOVA, Kruskal Wallis test istatistik analiz yöntemleri kullanılmıştır.

Bulgular

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin %29.2'si 1.sınıf, %26.8'i 2. Sınıf, %20.1'i 3.sınıf ve %23.8'i ise 4. sınıftır. Katılımcıların %77.2'si kız öğrenci olup, %51'inin en uzun süre ilde yaşadığı, %47.3'ünün normal lise, %41.9'unun Anadolu-süper-fen lisesi mezunu olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin %29.9'u devlet yurdunda, %21.9'u özel yurtda, %22.5'i de anne ve babası ile birlikte evde kalmaktadır. Öğrencilerin %78.2'sinin çekirdek aileye sahip olduğu, %69.8'inin 2 kardeşi ve %18.5'inin de 3 ve daha fazla kardeşi bulunduğu saptanmıştır. Annelerin %50.7'si ilkököl mezunu, %16.1'i okur yazardır ve %80.5'i ev hanımıdır. Babaların %31.5'i ilkököl mezunu, %27.9'u ise lise mezunu ve %29.2'si memur, % 28.2' si serbest meslek çalışandır.

Yaşlı ile birlikte evde yaşadığını bildiren (%55'i) öğrencilerin %14.8'i 3 yıl ve daha fazla süre yaşlı ile birlikte yaşadığı, %28.4'ü büyükanne ve babasıyla, %31.2'si kendi evinde tek başlarına, %24.8'inin kendi ailesi ile birlikte yaşadıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin %29.2'si yaşlı denince akla yalnızlık, %26.2'si bağımlılık ve %17.4'ü de şevkat geldiği cevabını vermişlerdir.

Öğrencilerin %66.1'i klinik ortamda yaşlıya bakım verdiğini, %68.5'i yaşlı bireylere bakım vermek istediğini ifade etmişlerdir. Yaşlı bireylere bakım vermek isteme nedeni olarak öğrencilerin %20.1'i “bakım ihtiyaçları fazla”, %15.1'i “ileride ben de yaşlanacağım” cevabını vermiştir. Yaşlı bireylere bakım vermek istemeyenlerin %11.1'i “iletişim kurmanın zor olduğu”, %10.7'si ise “bakım gereksinimleri fazla” olduğu için bakım vermek istemediklerini bildirmişlerdir. “Edindiğiniz bilgilerin yaşlı bireylere bakım verirken faydası olacağını düşünüyor musunuz?” sorusuna %28.2'si “yaşlı ile iletişim becerilerini geliştirmede”, %26.2'si “bakım kalitesini artırmada” önemli olduğunu iletilmişlerdir.

Tablo 1'de öğrencilerin, YATÖ ölçek ve alt ölçek puan ortalamaları verilmiştir. Buna göre yaşlı ayrımcılığı toplam ölçek puanı 68.82±8.54, olumlu ayrımcılık alt ölçek puanı 28.82±5.44, olumsuz ayrımcılık alt ölçek puanı 17.57±3.46 ve yaşamı sınırlama alt ölçeği puanı 22.41±5.49 olarak bulunmuştur (Tablo 1).

Tablo 1: Öğrencilerin YATÖ' den ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamaları

ÖLÇEK	N	EN DÜŞÜK	EN YÜKSEK	ORT	SS
Yaşamını sınırlama	298	9.00	42.00	22.41	5.49
Olumlu ayrımcılık	298	8.00	40.00	28.82	5.44
Olumsuz ayrımcılık	298	6.00	26.00	17.57	3.46
Toplam ayrımcılık	298	23.00	90.00	68.82	8.54

Tablo 2'de öğrencilerin tanımlayıcı özelliklerine göre YATÖ alt ölçek puanlarının dağılımı verilmiştir. Öğrencilerin olumlu ayrımcılık alt ölçek puan ortalaması ve toplam ayrımcılık puan ortalaması sınıflara göre karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur (p<0.05). Cinsiyete göre YATÖ ve alt ölçek puan ortalamalarına bakıldığında kızların yaşamını sınırlama puanı (21.91±5.49) erkeklerden (24.11±5.18) daha düşük bulunmuştur. Kız ve erkekler arasındaki bu fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p<0.05). Olumlu ayrımcılık puan ortalaması ise erkeklerde (27.60±6.14) kızlara (29.19±5.17) göre daha düşük bulunmuş olup, istatistiksel olarak da anlamlıdır (p<0.05). En çok yaşanan yer ile olumsuz ayrımcılık alt puan ortalaması ve toplam ayrımcılık puan ortalaması arasındaki fark anlamlı bulunmuştur (p<0.05).

Tablo 2: Öğrencilerin Tanımlayıcı Özelliklerinin YATÖ Alt Boyutları Puanlarına Göre Dağılımı

ÖZELLİKLER	SAYI	YAŞAMINI SINIRLAMA		OLUMLU AYRIMCILIK		OLUMSUZ AYRIMCILIK		TOPLAM AYRIMCILIK	
		ORT	sd	ORT	sd	ORT	sd	ORT	sd
SINIF									
1.sınıf	87	22.56±5.89		26.59±5.64		17.44±3.48		66.60±10.32	
2.sınıf	80	21.51±5.31		29.01±5.37		17.70±3.39		68.22±7.41	
3.sınıf	60	23.38±5.41		29.85±4.40		18.26±3.32		71.50±7.69	
4.sınıf	71	22.45±5.20		30.49±5.25		17.01±3.58		69.95±7.26	
		F=1.366 p=.253		F=8.405 p=.000***		F=1.499 p=.215		F=4.622 p=.004**	
CİNSİYET									
Kız	230	21.91±5.49		29.19±5.17		17.66±3.38		68.76±8.82	
Erkek	68	24.11±5.18		27.60±6.14		17.29±3.74		69.01±7.59	
		t=8.624 p=.004**		t=4.523 p=.034*		t=.587 p=.444		t=.043 p=.836	
KARDEŞ SAYISI									
Kardeşi Yok	35	23.17±5.92		28.91±4.30		18.77±3.12		70.85±7.99	
2 Kardeş	208	22.04±5.38		29.09±5.40		17.53±3.32		68.67±7.75	
3 Kardeş	55	23.34±5.57		27.78±6.14		16.98±3.46		68.10±11.27	
		F=1.589 p=.206		F=1.266 p=.283		F=2.946 p=.054		F=1.218 p=.297	
EN ÇOK YAŞANILAN YER									
İl	152	22.81±5.71		28.92±5.58		18.29±3.38		70.03±8.15	
İlçe	91	21.57±5.24		28.48±4.80		16.41±3.74		66.47±8.36	
Köy	55	22.72±5.21		29.14±6.07		17.50±2.61		69.38±9.22	
		F=1.570 p=.210		F=.297 p=.744		F= 8.822 p=.000***		F=5.230 p=.006**	
ŞU AN NEREDE KALİYOR									
Devlet yurdu	89	21.58±5.37		28.57±5.70		17.33±3.53		67.49±8.62	
Özel yurt	63	23.00±6.39		29.38±4.92		18.74±3.167		71.12±8.88	
Tek başına evde	21	22.23±4.52		29.52±4.72		17.47±4.28		69.23±5.70	
Anne ve baba ile birlikte evde	67	23.37±5.62		27.73±6.69		17.23±3.63		68.34±9.86	
Arkadaşla birlikte evde	58	22.03±4.66		29.63±3.91		17.10±2.94		68.77±6.83	
		KW=1.275 p=.280		KW=1.304 p=.269		KW=2.378 p=.052		KW=1.767 p=.135	
MEZUN OLUNAN OKUL									
Normal lise	141	22.70±5.83		29.42±5.02		17.48±3.67		69.62±9.22	
Anadolu, süper, fen lisesi	125	22.06±5.28		28.46±5.81		17.36±3.33		67.88±8.36	
Özel lise	17	24.47±5.02		26.52±6.02		19.35±2.28		70.35±5.60	
Meslek lisesi	15	20.33±3.53		28.86±4.83		18.20±3.18		67.40±4.77	
Toplam	298	22.41±5.49		28.82±5.44		17.57±3.46		68.82±8.54	
		KW= 1.829 p=.142		KW= 1.778 p=.151		KW= 1.860 p=.136		KW= 1.236 p=.297	

*p<.05; **p<.01; ***p<.001

Öğrencilerin şu anda yaşadığı yer ve mezun olduğu en son okulun yaşlı ayrımcılığı puan ortalamalarını etkilemediği bulunmuştur ($p>0.05$) (Tablo 2).

Annenin eğitim durumu ile öğrencilerin olumlu ayrımcılık alt ölçek puan ortalaması ve YATÖ toplam puan ortalaması arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur

($p<0.05$). Annenin çalışma durumunun olumsuz ayrımcılık alt ölçek puanını anlamlı bir şekilde etkilediği bulunmuştur ($p<0.05$). Babanın çalışma durumu ile yaşının yaşamını sınırlama alt ölçek puanı ve YATÖ toplam puan ortalaması arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$) (Tablo3).

Tablo 3: Öğrencilerin Aile Özelliklerinin YATÖ Alt Boyutları Puanlarına Göre Dağılımı

ÖZELLİKLER	n	YAŞAMINI SINIRLAMA		OLUMLU AYRIMCILIK		OLUMSUZ AYRIMCILIK		TOPLAM AYRIMCILIK	
		ORT	sd	ORT	sd	ORT	sd	ORT	sd
AİLE TİPİ									
Çekirdek aile	233	22.51±5.68		28.88±4.98		17.45±3.65		68.84±8.52	
Geniş aile	65	22.09±4.80		28.63±6.89		18.01±2.67		68.73±8.68	
			t= .542 p=.588		t= .331 p=.741		t= -.154 p=.249		t= .093 p=.926
ANNE EĞİTİM DURUMU									
Okur yazar	48	22.93±5.84		29.31±5.19		17.50±2.85		69.75±6.12	
İlkokul	151	22.70±5.72		29.60±4.69		18.08±3.39		70.39±7.66	
Ortaokul	53	20.64±4.68		26.77±6.71		17.20±3.89		64.62±11.19	
Lise	36	23.52±5.19		27.94±5.66		16.27±3.78		67.75±8.77	
Yüksek okul	10	21.10±3.63		28.90±6.65		16.90±2.28		66.90±7.24	
			KW=2.134 p=.077		KW=3.68 p=.017*		KW=1.562 p=.171		KW=5.157 p=.000***
BABA EĞİTİM DURUMU									
Okur yazar	19	20.78±4.17		29.31±4.61		18.42±1.89		68.52±4.42	
İlkokul	94	23.25±5.72		28.92±5.61		17.92±3.00		70.10±8.98	
Ortaokul	47	21.61±6.65		28.00±6.41		17.68±3.86		67.29±9.58	
Lise	83	22.20±4.67		29.60±4.81		17.54±3.89		69.34±7.81	
Yüksek okul	55	22.56±5.48		28.03±5.39		16.65±3.47		67.25±8.77	
			KW=1.257 p=.287		KW=1.029 p=.392		KW=2.376 p=0.52		KW=1.462 p=.214
ANNE ÇALIŞMA DURUMU									
Ev hanımı	240	22.26±5.37		28.90±5.23		17.26±3.41		68.43±8.66	
Çalışıyor	41	22.39±5.19		29.34±6.25		18.90±3.22		70.63±8.54	
Emekli	17	24.64±7.51		26.58±6.09		18.76±3.94		70.00±6.19	
			KW=1.494 p=.226		KW=1.650 p=.194		KW=5.099 p=.007**		KW=1.335 p=.265
BABA MESLEĞİ									
İşsiz	10	25.20±5.43		26.30±5.83		17.20±3.35		68.70±2.35	
Memur	87	21.86±5.67		28.93±4.77		17.65±3.52		68.44±8.57	
İşçi	50	24.32±5.99		28.28±5.09		18.70±2.88		71.30±8.02	
Emekli	67	22.35±4.94		30.14±4.41		17.56±3.79		70.07±6.33	
Serbest meslek	84	21.58±5.17		28.29±6.72		16.88±3.34		66.76±10.25	
Total	298	22.41±5.49		28.82±5.44		17.57±3.46		68.82±8.54	
			KW=2.919 p=.022*		KW=1.882 p=.113		KW=2.239 p=.065		KW=2.737 p=.029*

* $p<0.05$; ** $p<0.01$; *** $p<0.001$

Yaşamını sınırlama alt ölçek puan ortalaması yaşlı ile birlikte yaşama durumuna göre anlamlı olarak farklı bulunmuştur ($p<0.05$). Yaşlılık denince yalnızlık akla geldiğini bildiren öğrencilerin yaşamını sınırlama alt ölçek puan ortalaması, akla şefkat, bilgelik ve bağımlılık geldiğini bildirenlere göre (20.28 ± 4.91) en düşük bulunurken, yaşlılık denince akla ilk gelen kavramın şefkat olduğunu bildiren öğrencilerin olumlu ayrımcılık puan ortalaması (31.07 ± 5.20) diğer gruplara göre en yüksek bulunmuştur ($p<0.05$). Klinikte yaşlılara bakım verme durumunun öğrencilerin yaşamını sınırlama ve olumlu ayrımcılık alt ölçek puan ortalamalarını etkilediği, sonucun istatistiksel olarak da anlamlı olduğu bulunmuştur ($p<0.05$). Mezun olduktan sonra yaşlılar ile çalışmak isteyen öğrencilerin olumlu ayrımcılık alt ölçek puanı ve YATÖ toplam puan

ortalaması bakım vermek istemediğini bildiren öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur ($p<0.05$) (Tablo 4).

Tartışma

Bu araştırmada YATÖ kullanılarak hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları değerlendirilmiş ve genel olarak tutumlarının olumlu yönde olduğu saptanmıştır. Benzer çalışmalarda da öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının olumlu yönde olduğu saptanmıştır.^[8,12-14,16,17,22] Klinik uygulamaların öğrencilerin geriatri hemşireliği becerilerini geliştirdiğini, yaşlılara yönelik bakımlarını ve kültürel duyarlılıklarını artırdığı söylenebilir.

Tablo 4: Öğrencilerin Yaşlılar İle İlgili Bazı Özelliklerinin YATÖ Alt Boyutları Puanlarına Göre Dağılımı

ÖZELLİKLER	n	YAŞAMINI SINIRLAMA		OLUMLU AYRIMCILIK		OLUMSUZ AYRIMCILIK		TOPLAM AYRIMCILIK	
		ORT	sd	ORT	sd	ORT	sd	ORT	sd
YAŞLI İLE BİRLİKTE YAŞAMA DURUMU									
Evet	166	23.20±5.73		28.31±5.92		17.71±3.47		69.24±9.50	
Hayır	132	21.43±5.02		29.46±4.70		17.40±3.46		68.30±7.15	
		t=2.797 p=.005**		t=-1.819 p=.070		t=.780 p=.436		t=.941 p=.347	
KİMİNLE KALDIKLARI									
Büyükanne - baba	84	23.42±5.77		28.10±6.14		17.76±3.42		69.29±10.31	
Sadece büyükbaba	54	21.59±5.30		28.87±5.50		17.24±3.52		67.70±8.45	
Sadece büyükanne	28	25.64±5.64		27.89±6.17		18.50±3.46		72.03±8.46	
		F=4.949 p=.008**		F=.357 p=.700		F=1.231 p=.295		F=1.940 p=.147	
YAŞLILIK KAVRAMININ NEYİ HATIRLATTIĞI									
Şefkat	52	21.80±4.54		31.07±5.20		17.25±3.70		70.13±7.60	
Bilgelik	31	24.64±7.49		29.80±5.00		18.29±3.43		72.74±6.79	
Yalnızlık	83	20.28±4.91		28.84±4.87		17.50±3.10		67.63±8.36	
Bağımlılık	78	23.29±5.80		28.12±6.17		17.67±3.60		69.10±9.98	
Hastalık	35	22.14±5.17		27.57±4.90		18.08±2.85		67.80±7.12	
Güçsüzlük	19	22.31±4.26		26.21±4.97		16.26±4.55		64.78±8.07	
		KW=2.312 p=0.44		KW=3.641 p=0.003**		KW=1.075 p=0.374		KW=2.924 p=0.14	
KLİNİKTE YAŞLIYA BAKIM VERME DURUMLARI									
Evet	197	21.48±5.26		29.47±5.57		17.64±3.42		68.60±8.47	
Hayır	101	24.23±5.51		27.56±4.96		17.44±3.55		69.24±8.69	
		t=-4.201 p=.000***		t=2.907 p=.004**		t=.469 p=.639		t=-.610 p=.542	
MEZUN OLDUKTAN SONRA YAŞLILAR İLE ÇALIŞMAK İSTEME DURUMU									
Evet	188	22.48±5.87		29.50±5.45		17.65±3.59		69.64±8.98	
Hayır	110	22.30±4.79		27.68±5.25		17.43±3.23		67.41±7.57	
		t=.287 p=.775		t=2.815 p=.005**		t=-.536 p=.592		t=2.189 p=.029*	

*p<.05; **p<.01; ***p<.001

Hemşirelik öğrencilerinin öğrenim seviyesi arttıkça yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık puanlarının da anlamlı düzeyde arttığı bulunmuştur.^[7,14] Bu sonuçlara paralel olarak bu çalışmada da üçüncü sınıf öğrencilerinin yaşlı bireylere olan tutumlarının birinci sınıf öğrencilerine göre daha olumlu olduğu saptanmıştır. Kulakçı^[23] çalışmasında, dördüncü sınıf öğrencilerinin yaşlanma ve yaşlılığa ilişkin birinci sınıf öğrencilerine göre daha olumlu düşünce ve görüşlere sahip olduklarını saptamıştır. Eğitim-öğrenim seviyesi arttıkça öğrencilerin yaşla birlikte olgunlaştığı ve davranışlarında daha çok yaşlı haklarını önemseyip saygı duydukları düşünülmektedir.

Bu çalışmada; cinsiyet faktörünün yaşamını sınırlama ve olumlu ayrımcılık puanlarına anlamlı düzeyde etki ettiği, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre yaşlı ile ilgili tutumlarının daha olumlu olduğu bulunmuştur. McLafferty ve Morrison^[9] ile Soyuer ve arkadaşları^[17] yaptıkları çalışmalarda, bu bulgunun aksine cinsiyet faktörünün yaşlı ayrımcılığı ile ilgili tutumlarda etkili olmadığını bulmuşlardır. Güven ve arkadaşlarının^[15] çalışmasında ise, bizim çalışmamıza paralel olarak kız öğrencilerin yaşlı bireylere karşı olumlu tutuma sahip oldukları ve yaşlını yaşamını sınırlama alt boyutu ile gruplar arasında istatistiksel açıdan önemli bir fark olduğu görülmüştür. Çalışmamızdaki bu anlamlı farkın; kültürümüzdeki kadının bakım verici rolünden kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

En çok yaşanılan yer ile yaşlılara yönelik olumsuz ayrımcılık ve toplam ayrımcılık puanları arasında istatistiksel anlamda farklılık olduğu, en düşük olumsuz ayrımcılığın ilçede yaşayanlarda görüldüğü bulunmuştur. Bu bulgumuzun aksine Soyuer ve arkadaşlarının^[17] çalışmasında, yaşanılan yerin yaşlıya yönelik ayrımcılık tutumlarında etkisiz olduğu vurgulanmıştır. Yılmaz ve Özkan^[14] çalışmasında ise köy/kasaba gibi yerleşim yerlerinde doğan öğrencilerin olumlu ayrımcılık puan ortalamalarının daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Yaşanılan yer ile yaşlılara yönelik ayrımcılık tutumları arasındaki bu farklılıkların, daha küçük yerleşim yerlerinde yaşayanların yaşlılar ile olan iletişiminin daha gelişmiş olmasından kaynaklanabileceğini düşündürmektedir.

Yılmaz ve Özkan^[14] ile Soyuer ve arkadaşları^[17] çalışmalarında, çekirdek aileye sahip öğrencilerin YATÖ toplam puan ortalamalarının daha yüksek olduğunu vurgularken, bizim çalışmamızda aksine aile tipinin tutumlarda yaşlı ayrımcılığına istatistiksel anlamda etki etmediği bulunmuştur. Annenin eğitim ve çalışma durumu ile yaşlılara yönelik tutumlarda ayrımcılığın ilişkisini incelediğimizde; olumlu ayrımcılık ve toplam ayrımcılık puanlarının en yüksek ilkökul mezunu annelerde, olumsuz ayrımcılık puanının da en yüksek çalışan annelerde olduğu saptanmıştır. Bu sonuçlara paralel olarak; Vefikuluçay^[7] ile Yılmaz ve Özkan^[14] çalışmalarında, anne eğitim seviyesi düşük olan öğrencilerin YATÖ puan ortalamalarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Buna karşın Soyuer ve arkadaşlarının^[17] çalışmasında ise annenin eğitim ve çalışma durumu ile ilgili anlamlı bir fark elde edilmemiştir. Bu istatistiksel farkın kültürümüzdeki yaşlı bireylere saygı

anlayışından ve eğitim seviyesi yüksek annelerin genelde evlerinde bir yaşlı ile yaşamadığından yaşlı iletişimi ve saygı konusunu çocuklarına yeterince anlatamamasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Bu çalışmada öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarını etkileyebileceği düşünülen faktörlerden biri de yaşamının bir döneminde yaşlı bir bireyle aynı evde ve hangi yaşlı ile birlikte yaşadığıdır. Sadece büyükanne ile yaşayanların yaşamını sınırlama alt grup puanı, yaşlı ile birlikte yaşamayanlara göre daha yüksek ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Bununla birlikte; Ünal ve arkadaşları^[18] çalışmasında, yaşamının herhangi bir döneminde aile içinde yaşlı ile birlikte yaşayanların yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık puan ortalamalarının yaşamayanlara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğunu bulmuştur. Güven ve arkadaşlarının^[15] çalışmasında, yaşlı/yaşlılar ile birlikte aynı evde beş yıl üzeri yaşayan öğrencilerin YATÖ'nin alt gruplarından yaşlını yaşamını sınırlama alt grup puanı, yaşlı ile iki yıl ve daha az yaşayan gruptan yüksek olduğu saptanmıştır.^[15] Ayrıca, Gallagher ve arkadaşları^[10] çalışmasında, yaşlılarla uzun süre birlikte olan hemşirelerin yaşlılara ilişkin olumlu duygulara sahip olduğunu bildirmişlerdir. Bu sonuç, çalışma grubu olan öğrencilerin birlikte yaşadıkları yaşlılardan etkilendikleri, birlikte yaşama süresi arttıkça yaşlı ve yaşlılık sürecine ilişkin olumlu tutumlarının da arttığı şeklinde açıklanabilir. Sadece büyükanne ile yaşayanların puan ortalamasının yüksek olması kültürümüzde kadın yaşlıların daha çok çocukları ile birlikte yaşamaları ile ilgili olabilir. Yılmaz ve Özkan'ın^[14] bulgularında ise farklı olarak altı yıl ve daha az süre yaşlı ile aynı evde yaşayan öğrencilerin YATÖ'den daha yüksek puan aldıkları belirlenmiştir.

Yaşlılık deyince akla ilk gelen kavramın şefkat olduğunu bildiren öğrencilerin olumlu ayrımcılık puan ortalamaları, bilgelik diye çağrıştıranların ise yaşamını sınırlama ve olumlu ayrımcılık puan ortalamalarının daha yüksek olduğu bulunmuştur ($p<0.05$). Bu farkın kültürümüzde yaşlılığa yüklediğimiz olumlu vasıflardan ileri geldiği düşünülmektedir.

Çalışmamızda, klinikte yaşlılara bakım verme durumunun öğrencilerin olumlu ayrımcılık alt ölçek puan ortalamalarını etkilediği, sonucun istatistiksel olarak da anlamlı olduğu bulunmuştur ($p<0.05$). Shannon ve arkadaşlarının^[24] çalışmasında da paralel olarak deneyimi olanların daha olumlu düşüncelere sahip olduğu vurgulanmıştır. Karadağ ve arkadaşları^[16] ile Özdemir'in^[25] çalışmalarında, klinik uygulamalarda yaşlı bireye bakım vermeyen öğrencilerin puan ortalaması daha yüksek çıkmıştır. Yılmaz ve Özkan^[14] ile Herdman^[26] çalışmalarında ise; hemşirelik öğrencilerinin yaşlı bireylerle çalışmak istedikleri bulunmuştur. Deneyim sahibi olmanın öğrencileri bazı önyargılarından uzaklaştırmış olmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Bu çalışmada öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarını etkileyebileceği düşünülen faktörlerden sonuncusu;

mezun olduktan sonra yaşlılar ile çalışmak isteme durumudur. Mezun olduktan sonra hastanede yaşlılara bakım vermek isteme durumu ile olumlu ayrımcılık alt ölçek puan ortalaması ve YATÖ puan ortalamaları arasında anlamlı fark saptanmıştır ($p<0.05$). Karadağ ve arkadaşlarının^[16] çalışmasında mezun olduktan sonra yaşlılar ile çalışmak isteme durumu ile yaşlıların yaşamını sınırlama puan ortalaması arasında anlamlı fark saptanırken, Yılmaz ve Özkan'ın^[14] çalışmasında ise anlamlı fark saptanmamıştır. Vefikuluçay^[7] ise çalışmasında ileride ebeveynleri ile yaşamayı isteme durumu ile YATÖ puan ortalamaları arasında anlamlı fark bulmamıştır. Çalışmada öğrencilerin mezun olduktan sonra hastanede yaşlılara bakım vermek isteme durumunu, ayrımcılık yapmadan hastalara bakım vermenin önemini kavramış olmaları şeklinde açıklayabiliriz.

Sonuç

Sağlık Yüksekokulu hemşirelik bölümü öğrencilerinin yaşlıya yönelik olumlu tutuma sahip oldukları saptanmıştır. Hemşirelik bölümü öğrencilerine eğitimlerinin ilk yıllarında da yaşlı kliniklerinde/ünitelerinde uygulama yapma fırsatı verilmesinin, öğrencilerin geriatri hemşireliği becerilerini geliştirme ve yaşlı ayrımcılığının önlenmesi açısından yararlı olabilir.

KAYNAKLAR

1. TÜİK 2012. TC. Türkiye İstatistik Kurumu adrese dayalı nüfus kayıt sistemi 2012 yılı sonuçları. Sayı: 13466, 20 Mart 2013.
2. Onat Ü. Sosyal politikalar açısından yaşlılık. Geriatri. Gökçe- Kutsal Y, editör. Hacettepe Üniversitesi Geriatrik Bilimler Araştırma ve Uygulama Merkezi 2002; 266-76.
3. Tatar M. Geriatri merkezlerinin örgütlenmesi. Geriatri. Gökçe- Kutsal Y, editör. Hacettepe Üniversitesi Geriatrik Bilimler Araştırma ve Uygulama Merkezi 2002; 281-7.
4. Gething L, Fethney J, McKee K, Persson LO, Goff M, Churchward M, et al. Validation of the reactions to ageing questionnaire: assessing similarities across several countries. J Gerontol Nurs. 2004;30:47-54. <http://dx.doi.org/10.3928/0098-9134-20040901-09>
5. Akgun S, Bakar C, Budakoğlu İ. Dünyada ve Türkiye'de yaşlı nüfus eğilimi, sorunları ve iyileştirme önerileri. Turkish Journal of Geriatrics 2004;7:105-10.
6. Akdemir N, Çınar Fİ, Görgülü Ü. Yaşlıların algılanması ve yaşlı ayrımcılığı. Turkish Journal of Geriatrics 2007;10:215-22.
7. Vefikuluçay D. Üniversitede öğrenim gören öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları. Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği AD. Hacettepe Üniversitesi: Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi. Ankara: 2008.
8. Moyle W. Nursing students perceptions of older people continuing society's myths. Australas J Adv Nurs. 2003;20:15-21.
9. McLafferty L, Morrison F. Attitude towards hospitalized older adults. J Adv Nurs. 2004;47:446-53. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1365-2648.2004.03122.x>
10. Gallagher S, Bennett KM, Halford JC. A Comparison of acute and long-term health-care personnel's attitudes towards older adults. Int J Nurs Prac 2006;12:273-9. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1440-172X.2006.00582.x>
11. Lookinland S, Anson K. Perpetuation of ageist attitudes among present and future health care personnel: implication for older care. J Adv Nurs. 2008;21:47-56. <http://dx.doi.org/10.1046/j.1365-2648.1995.21010047.x>
12. Lee M, Reuben DB, Ferrell B. Multidimensional attitudes of medical residents and geriatrics fellows toward older people. J Am Geriatr Soc 2005;53:489-94. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1532-5415.2005.53170.x>
13. Hughes NJ, Soiza RL, Chua M, Hoyle GE, Macdonald A, Primrose WR, et al. Medical student attitudes toward older people and willingness to consider a career in geriatric medicine. J Am Geriatr Soc 2008;56:334-8. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1532-5415.2007.01552.x>
14. Yılmaz E, Özkan S. Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları. Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi 2010;3:35-53.
15. Güven ŞD, Muz GU ve Ertürk NE. Üniversite öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları ve bu tutumların bazı değişkenlerle ilişkisi. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi 2012;15:99-105.
16. Karadağ E, Vardar İnkaya B, Karatay G. Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları. Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi 2012; 28:31-40.
17. Soyuer F, Ünal D, Güleser N, Elmalı F. Sağlık Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları ve bu tutumların bazı demografik değişkenlerle ilişkisi. Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi 2010;3:20-5.
18. Ünal D, Soyuer F ve Elmalı F. Geriatri merkezi çalışanlarında yaşlı tutumunun değerlendirilmesi. Kafkas J Med Sci 2012;2:115-20.
19. Tel H, Yıldırım M. Yaşlıya sunulan hizmetin niteliğini etkileyen bir faktör: sağlık çalışanlarının yaşlıya karşı tutumları. 6. Ulusal Geriatri Kongresi, 16-20 Ekim 2007, Kongre Kitabı. 2007.
20. Vefikuluçay D, Terzioğlu F. Development and psychometric evaluation of ageism attitude among the university students. Turkish Journal of Geriatrics 2011;14:259-68.
21. Williams B, Anderson MC, & Day R. Undergraduate nursing students' knowledge of and attitudes toward aging: comparison of context-based learning and a traditional program. Journal of Nursing Education 2007;46:115-20.
22. Shellman J. Making a connection: BSN students perceptions of their reminiscence experiences with older adults. Journal of Nursing Education 2006;45:497-503.
23. Kulakcı H. Hemşirelik lisans programı birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin düşüncelerinin ve görüşlerinin değerlendirilmesi. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Elektronik Dergisi (DEUHYO ED) 2010;3:15-22.
24. Shannon J, Voogt BA, Mickus M, Santiago O, Herman SE. Attitudes, experiences and interest in geriatrics of first-year allopathic and osteopathic medical students. J Am Geriatr Soc 2008;56:339-44. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1532-5415.2007.01541.x>
25. Özdemir Ö. Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları. Gazi Üniversitesi: Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Programı, Yüksek Lisans Tezi. Ankara: 2009.
26. Herdman E. Challenging the discourses of nursing ageism. Int J Nurs Stud 2002;39:105-14. [http://dx.doi.org/10.1016/S0020-7489\(00\)00122-X](http://dx.doi.org/10.1016/S0020-7489(00)00122-X)